

SUOMALAISIA SOTILAITA AUTONOMIAN AJALLA

(Julkaistu aikaisemmin Suomen Sotilas -lehdessä)

Vaikka Suomessa on jo vuosikymmenien ajan ilmestynyt vuosittain kymmenittäin sota- ja sotilasaiheisia kirjoja, autonomian aikaisista suomalaisista sotilaista - lähinnä ns. "Wanhasta väestä" - ei ole kovin montaa teosta näkynyt. Aikakauden ehkä paras asiantuntija ja tuotteliain tutkijakaan ei ole suinkaan suomalainen, vaan brittiläinen tri J.E.O. Screen, joka harvinaisen kielitaitoisena on pystynyt hyödyntämään sekä suomen-, ruotsin- että venäjänkielistä lähdeaineistoa.

On ollut ilahduttavaa voida todeta, että viime aikoina autonomian ajan sotilashistoria on ruvennut kiinnostamaan tutkijoita ja että näille tutkimuksille on löytynyt myös kustantamoita.

Edellä mainitun John Screenin kokoama valokuvateoksen Suomen "Vanha sotaväki" vanhoissa valokuvissa sisältää suuren määrän aikalaiskuvia. Osa kuvista on tuttuja runsaan sadan vuoden takaisista kuvateoksista Den finska militären sekä Suomen sotaväen albumi, mutta mm. Museoviraston kokoelmista on saatu lisää kuvia. Valitettavasti jotkut kuvat on painettu niin pienikokoisina, ettei niistä saa juuri mitään selvää, mutta koska vain harvoilla on hyllyssään nuo edellä mainitut aikalaiskirjat, Screenin kuvateos ansaitsee ehdottomasti paikkansa suomalaisen sotalaitoshistorian dokumenttina.

Screen on mukana myös toisessa merkittävässä kirjahankkeessa, nimittäin Haminan kadettikoulun historiategoksessa. Toisena kirjoittajana on Sota-arkiston entinen johtaja Veli-Matti Syrjö. Kirjoittajien työnjako on ollut sellainen, että Screen on kirjoittanut koulusta ja siellä annetusta opetuksesta, kun taas Syrjö on tutkinut haminalaiskadettien elämänuraa. Monet heistähän saavuttivat merkittävän aseman sotilas- ja/tai siviilimaailmassa.

Yksi Haminan kadettikoulun kasvateista oli myöhempi Bulgarian sotaministeri ja Suomen ministerivaltiosihteeri Casimir Ehrnrooth. Hänen pojanpoikansa Magnus Ehrnrooth kirjoitti jo 1960-luvulla isoisästään elämäkerran, joka ilmestyi sekä suomeksi että ruotsiksi. Kirja on ollut kauan loppuunmyyty mutta on jälleen saatavana korjattuna ja täydennettynä painoksena.

Kaikki olemme kuulleet "Oolannin sodasta", mutta paljonko itse asiassa tiedämme siitä? Marta Hirnin jo vuonna 1956 ilmestynyt, lähinnä kuvateokseksi luokiteltava kirja on sekin ilmestynyt faksimilepainoksena. sekä suomeksi että ruotsiksi. Sen runsas aikalaiskuvitus välittää hyvin tunnelmat Suomessa kun englantilaiset ja ranskalaiset laivasto-osastot kävivät sotaa Venäjää vastaan Suomen rannikoilla ja Ahvenanmaalla. Hirnillä olikin parhaat mahdolliset edellytykset tällaisen kirjan laatimiseen, sillä hän toimi pitkään Museoviraston kuvakokoelmien parissa.

Kaikista autonomian ajan suomalaisista joukko-osastoista maineikkain on ns. Suomen Kaarti, jonka osallistuminen ns. Turkin sotaan Balkanilla 1870-luvun lopulla jätti jälkensä lukuisiin tarinoihin ja lauluihin. Eräs todellinen tarina löytyy myöhemmin vääpeliiksi ylennetyn Sten Anders Wallinin muistiinpanoista, jotka nyt ovat kirjamuodossa meidän kaikkien luettavissa.

Wallin välittää ruohonjuuritasolta kuvan tuon ajan sodankäynnistä ja sotilaan elämästä. Arkiset toimet, taistelujen kiihkeä tunnelma, huoli omaisista antavat muistelmille sisältöä. Wallin toimi vielä sotilasuransa jälkeen Seurasaaren vartijana.

Hyvin vähän tunnetun ryhmän muodostavat ne suomalaiset, jotka ensimmäisen maailmansodan aikana palvelivat vapaaehtoisina Venäjän armeijan joukko-osastoissa. Tuomas Hoppu onkin sopivasti antanut tutkimukselleen nimen Historian unohtamat. Tähän ryhmään kuului noin 700 suomalaista rivimiehestä upseeriin. Tämän ryhmän tappiot olivat huomattavat. Hoppu on myös selvittänyt Suomeen palanneiden osallistumista Vapaussotaan. Sekä valkoisella että punaisella puolella palveli yli 100 entistä Venäjän armeijan vapaaehtoista, heitä kohtaan - nimenomaan valkoisella puolella - koetusta epäluuloisuudesta huolimatta.

Lopuksi helsinkiläispainotteinen kirja autonomian ajan maanpuolustuksesta, joskaan ei suomalaisista joukko-osastoista. Lauttasaarta ryhdyttiin Krimin sodan aikana linnoittamaan ja tämä toiminta jatkui ensimmäiseen maailmansotaan saakka. Myös talvi- ja jatkosotien aikana saarella oli ilmatorjuntatykistöä. Tästä linnoitustoiminnasta kertoo kuvin ja sanoin Lauttasaari-seuran kirja Krenatööreistä Rämäpäihin.

Markus Anaja

J.E.O. Screen, Suomen "Vanha sotaväki" vanhoissa valokuvissa / The Finnish "Old Army" in Old Photographs. SKS, Helsinki 2003. 167 sivua. Hinta noin 43 euroa.

J.E.O. Screen & Veli-Matti Syrjö, Keisarillinen Suomen Kadettikoulu 1812 - 1903. Haminan kadetit koulussa ja maailmalla. Tammi, Helsinki 2003. 383 sivua, kuvitettu. Hinta noin 63 euroa.

Magnus Ehrnrooth, Casimir Ehrnrooth. Kolmen Aleksanterin - kahden tsaarin ja yhden ruhtinaan - uskollinen palvelija. Suomen Tiedeseura, Helsinki 2002. 479 sivua. Hinta noin 40 euroa.

Marta Hirn, Från Bomarsund till Sveaborg. Kriget 1854 - 1855. Schildts, s.l. [Esbo] 2004. 145 sivua, runsaasti kuvitettu. Hinta noin 22 euroa.

Marta Hirn, Oolannin sota 1854 - 1855. WSOY, Helsinki 2004. 145 sivua, runsaasti kuvitettu. Hinta noin 36 euroa.

Pirkko Leino-Kaukiainen, Tunteaton sotilas Turkin sodassa. Sotamies S.A. Wallinin elämänvaiheet. SKS; Helsinki 2005. 387 sivua, kuvitettu. Hinta noin 30 euroa.

Teuvo Laitila, The Finnish Guard in the Balkans. Heroism, Imperial Loyalty and Finnishness in the Russo-Turkish War of 1877 - 1878 as Recollected in the Memoirs of Finnish Guardsmen. Suomalainen Tiedeakatemia, Helsinki 2003. 451 sivua. Hinta noin 35 euroa.

Tuomas Hoppu, Historian unohtamat. Suomalaiset vapaaehtoiset Venäjän armeijassa 1. maailmansodassa 1914-1918. SKS, Helsinki 2006. 361 sivua, valokuvia. Hinta noin 32 euroa.

Ville Elomaa, Päiviö Tommila, Heikki Hult, Krenatööreistä Rämäpäihin. Lauttasaaren linnoittamisen vaiheet Krimin sodasta toiseen maailmansotaan. Lauttasaari-seura, Helsinki 2005. 159 sivua, runsaasti kuvitettu. Hinta 35 euroa (kustantajalta tilattuna).